

О. А. Прокопенко,
перший заступник начальника Державної податкової інспекції
Будьонівського району м. Донецька

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Стаття присвячена обґрунтуванню напрямів удосконалення фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

The article is devoted the ground of directions of improvement the fiscal providing of regions socio-economic development.

ВСТУП

Достатній обсяг фіскального забезпечення регіону, його оптимальні регулюючі ефекти є запорукою сталого економічного розвитку відповідного регіону. На сьогоднішній день рівень бюджетного забезпечення регіонів є недостатнім, і це пов'язано не тільки з неефективною системою місцевих податків і зборів, адже дотаційними є більшість регіонів України, що свідчить про необхідність перегляду системи розподілу податків між бюджетами, а також перегляду порядку надання бюджетних трансфертів територіям.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Вибір методів покращення соціально-економічного розвитку регіонів є тією проблемою, яка являє науковий інтерес практично для всіх вітчизняних науковців. Більшість з них присвятили свої праці дослідженню окремих факторів, які впливають на соціально-економічний розвиток, аналізу застосування різних фінансово-економічних важелів для стимулювання економічного розвитку тощо. Великий внесок у формування підґрунтя дослідження фіскального забезпечення було зроблено О. Даніловим, В. Дем'янишиним, А. Крисоватим, І. Луніною, А. Соколовською, В. Тропіною та ін. Однак подальшої розробки вимагає комплексне дослідження фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. Тому метою нашої статті є обґрунтування напрямів покращення фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Оподаткування як складова фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів має ряд недоліків, які пов'язані із надмірними фіскальними ефектами і слабкими регулюючими. Негативний вплив фіскальне забезпечення, в першу чергу через свою недостатність, справляє і на економічний, і на соціальний розвиток регіонів. Негативний вплив на соціальному розвитку позначається у вигляді низьких темпів зростання заробітної плати, значної диференціації доходів, рівні і глибини бідності тощо.

Дослідження, проведені Віденським інститутом міжнародного порівняльного аналізу свідчать, що тільки порівняно з Болгарією та Росією відставання України за продуктивністю праці перевищує відставання за заробітною платою. Від решти країн Україна відстає саме за рівнем оплати праці. Максимальний розрив з Туреччиною і Хорватією. Ступінь експлуатації найманих працівників у Туреччині на 64,2%, а в Хорватії — 54% нижче, ніж в Україні. Приблизно рівним з Україною цей показник виявився в Литві (на 5,1% нижче), Словаччині (на 4,4% нижче). Значно менш справедливою, ніж в Україні, є заробітна плата у Болгарії (ступінь експлуатації на 44,8% вищий). За таких умов зайнятість законодавчо не є гарантією від бідності: 85% бідних сімей мають у своєму складі бодай одну працюючу особу, а ризик бідності практично не залежить від наявності працюючих. Поширення бідності, низький рівень життя у цілому створюють непереборні перешкоди для впрова-

Таблиця 1. Прогресивна шкала оподаткування доходів фізичних осіб

Розмір доходу	Ставка податку
до 1 прожиткового мінімуму доходів громадян на працездатну особу	не оподатковується
від 1 прожиткового мінімуму доходів громадян на працездатну особу + 1 грн. до 5 прожиткових мінімумів доходів громадян	10,5%
від 5-ти прожиткових мінімумів доходів громадян на працездатну особу + 1 грн. до 11 прожиткових мінімумів доходів громадян	Податок з 5 прожиткових мінімумів доходів громадян + 19% від суми, що перевищує 5 прожиткових мінімумів доходів громадян
більше 11 прожиткових мінімумів доходів громадян на працездатну особу	Податок з 11 прожиткових мінімумів доходів громадян + 27% від суми, що перевищує 11 прожиткових мінімумів доходів громадян

Джерело: розроблено автором

дження повномасштабної системи соціального страхування, отже, і для належного соціального захисту населення. Сьогодні будь-яке серйозне захворювання, стихійне лихо і значне пошкодження будинку або квартири, автомобільна аварія тощо реально прирікають усю родину на зубожіння. Система соціального захисту, що діє в країні, орієнтовна переважно на уразливі верстви населення, а їх підтримка реалізується у формі соціальної допомоги [6, с. 132].

Вихід із ситуації, що склалася, нами вбачається наступним чином. По-перше, необхідно створити максимально сприятливі умови для створення нових робочих місць на умовах повної зайнятості. Це буде можливим тільки у випадку забезпечення розвитку вітчизняної промисловості та сільського господарства. Успішний економічний розвиток цих галузей є запорукою зростання рівня зайнятості та темпів збільшення заробітної плати. По-друге, необхідно переглянути порядок оподаткування доходів фізичних осіб.

На рівні конкретного працюючого, який отримує офіційну заробітну плату, вкрай несправедливою на сьогоднішній день є система оподаткування доходів. Це проявляється у двох головних моментах:

- по-перше, оподаткування доходів у розмірі прожиткового мінімуму;
- по-друге, пропорційне оподаткування доходів, що суперечить принципу справедливості згідно теорії "жертви" (бідному важче віддати таку саму частку свого доходу, як і багатому).

Аргумент стосовно того, що запровадження пропорційного оподаткування за ставкою 15% (спочатку 13) призведе до масового виведення доходів із тіні не спрацював з тієї простої причини, що не прибутковий податок з громадян формував основу податкового тя-

Таблиця 2. Оподаткування доходів громадян за пропорційною і прогресивною шкалою

Розмір доходу, грн.	Сума податку за пропорційною шкалою, грн.	Сума податку за прогресивною шкалою, грн.
669,00	51,36	0
3345,00	483,69	280,98
7359,00	1064,11	1043,64
10000,00	1446,00	1756,71
Всього	3045,16	3081,33

Джерело: розраховано автором

гаря, а збір на обов'язкове державне пенсійне страхування. Він, до речі, і на сьогодні лишається найбільш обтяжливим (33,2% від фонду заробітної плати у 2009 р., які сплачує роботодавець). Практично утворилося замкнене коло, оскільки у розвинутих країнах внески на пенсійне страхування перекладені на працівників, завдяки достатньому рівню їх доходів. На жаль, в Україні че-

рез низький рівень доходів основної маси населення це зробити не можна. Тому вважаємо за необхідне знизити податковий тиск на бідні верстви населення шляхом повернення до практики прогресивного оподаткування доходів громадян.

Ідея прогресивного оподаткування доходів громадян неодноразово виникала у вітчизняних фахівців уже після запровадження пропорційного оподаткування [2, 5, 8], вченими пропонувалися різні шкали оподаткування доходів і наводилися відповідні аргументи про необхідність заміни плоскої шкали оподаткування на прогресивну. Так, О. Кухарева зауважує, що на момент відміни прогресивного оподаткування, серед п'яти інтервалів три фактично не використовувалися, тому що були нижче за законодавчо встановлений рівень мінімальної заробітної плати (їх застосовували лише у випадках неповної зайнятості). Майже 80% доходів, що отримували громадяни України, оподатковувалися за однією ставкою (20%), інші два інтервали застосовувалися лише для 8% працюючих. Доходи переважної більшості населення були зосереджені в одному інтервалі і податок сплачувався майже за однаковою ставкою, тобто система прибуткового оподаткування громадян в Україні практично була пропорційною. Чинний до 01.01.2004 р. механізм прибуткового податку в Україні не виконував функції регулювання доходів фізичних осіб. Такий інструмент, як мінімальна заробітна плата, для регулювання доходів фізичних осіб державою використовувався обмежено, у зв'язку з неможливістю відповідного підвищення заробітної плати працівників бюджетної сфери [5, с. 12].

Ще одним суттєвим недоліком механізму оподаткування доходів фізичних осіб до 2004 р. було те, що неоподатковуваний мінімум доходів громадян був величиною відірваною і від мінімальної заробітної плати, і від прожиткового мінімуму. Варто зауважити, що і прибутковий податок з громадян, і податок з доходів фізичних осіб досить часто вираховуються з величин, які менші від прожиткового мінімуму, в результаті сплати податку фізична особа отримує суму меншу, ніж потрібна їй для забезпечення мінімальних потреб. Безперечно, це є одним з факторів, які визначають рівень бідності в регіонах України. А якщо взяти до уваги, що така працююча

особа на невелику заробітну плату може мати ще двох утриманців (неповнолітніх дітей або старих батьків), то тоді виникає ситуація, описана Е. Лібановою, коли людина працює на умовах повної зайнятості, отримує заробітну плату, але перебуває за межею бідності. Все це дає підстави вести мову про необхідність повернення до прогресивного оподаткування доходів громадян. Нами пропонується застосувати наступну шкалу оподаткування доходів громадян (табл. 1).

Максимальна і мінімальна ставки оподаткування доходів громадян були визначені за результатами кореляційно-регресійного аналізу поведінки бази оподаткування по відношенню до рівня і динаміки оподаткування доходів громадян. Проміжна ставка оподаткування була визначена як середнє арифметичне.

Нами було проаналізовано, як запропоноване прогресивне оподаткування позначиться на динаміці сплати податку з доходів фізичних осіб (табл. 2).

Розрахунки, представлені у табл. 2, свідчать, що запропонована прогресивна шкала оподаткування доходів громадян не призведе до значних втрат бюджету, оскільки втрата надходження податку від оподаткування низьких доходів, буде компенсуватися надходженнями від оподаткування високих доходів. Враховуючи значний рівень диференціації доходів громадян в аналізованих областях, такий механізм оподаткування буде цілком прийнятним, оскільки дозволить частково знизити рівень бідності.

Результати аналізу впливу ПДВ на економічний розвиток регіонів показали, що ПДВ значного негативного впливу на перебіг економічної активності в регіонах не справляє, однак його регулюючі можливості також не використовуються. Головною проблемою справляння ПДВ є переважання обсягів відшкодування з бюджету протягом ряду років над обсягам надходжень, внаслідок чого виникало від'ємне сальдо ПДВ.

До ПДВ серед вітчизняних науковців склалося неоднозначне відношення, існують діаметрально протилежні думки: від необхідності відмітити цей податок та замінити його якимось іншим до заперечення необхідності будь-яких змін в механізм оподаткування ПДВ.

Ми підтримуємо позицію авторитетного українського вченого, який вважає, що однією з негативних рис податку на додану вартість є його надмірне навантаження на малозабезпечені верстви населення. Але це не повинно слугувати основним аргументом на користь відмови від використання податку на додану вартість як основної форми універсального акцизу в Україні. Практика реалізації податкової політики доводить, що даний недолік при використанні ПДВ не є таким, що не вирішується. Основна проблема реформування універсального акцизу в Україні — не перехід до нижчої форми універсального акцизу, зокрема до податку з продажу, а оптимальне поєднання податкового навантаження при сплаті ПДВ і податкового навантаження при первинному оподаткуванні доходів громадян, зокрема, малозабезпечених [4, с. 171].

Таким чином, нашу пропозицію щодо запровадження прогресивного оподаткування доходів громадян та

Таблиця 3. Інтервальний аналіз оподаткованого прибутку

Інтервал оподаткованого прибутку, тис. грн.	0 – 5,00	5,10 – 60,00	61,00 – 150,00	151,00 – 500,00	більше 500,00
Частота, %	14,32	16,48	33,35	28,22	7,63

Джерело: розраховано автором

виключення з-під оподаткування прожитковий мінімум, можна також вважати і складовою реформування ПДВ.

Важливим напрямом реформування ПДВ, на наш погляд, є внесення змін у порядок оподаткування експортерів. Зважаючи на те, що одним з головних факторів, який сприяє неефективності справляння ПДВ, є його бюджетне відшкодування, пропонуємо знизити коло експортерів, які можуть застосовувати нульову ставку ПДВ. Ми вважаємо, що дозволити застосовувати нульову ставку можна лише тим підприємствам, які здійснюють експорт високотехнологічної продукції. Інші експортні операції доцільно звільнити від оподаткування ПДВ, що зменшить поле для зловживань при відшкодуванні ПДВ з бюджету.

Результати проведеного аналізу, показали, що податок на прибуток підприємств не формує основу податкового навантаження, але і не здійснює достатнього регулюючого впливу на динаміку економічних процесів у аналізованих областях. На наш погляд, доцільно було б запровадити диференційоване оподаткування прибутку підприємств у залежності від виду економічної діяльності або розміру прибутку. На сьогоднішній день у вітчизняних наукових публікаціях досить часто звучать аргументи проти диференційованого підходу застосування ПДВ та податку на прибуток. Головний серед них — це намагання країн-членів ЄС подекуди замінити диференційовані ставки оподаткування на єдині. Однак це не є переконливим аргументом в умовах України. Хронічний брак бюджетних коштів, негативний досвід застосування податкових пільг, зростання збитковості вітчизняних підприємств є аргументами на користь застосування диференційованого підходу оподаткування прибутку, який дозволить задіяти регулюючі важелі податку на прибуток, не вдаючись до практики запровадження податкових пільг.

Основні критерії, що застосовуються в країнах ЄС при диференціації ставок оподаткування прибутку, є наступні [10, с. 120]:

- абсолютна сума прибутку (прогресивна шкала оподаткування);
 - джерело прибутку (диференціація враховує вид діяльності підприємства: прибуток від основної діяльності, капітальний прибуток);
 - розмір підприємства (диференціація враховує розмір підприємства: малі, великі, середні);
 - територіальний (диференціація враховує місце реєстрації та розташування керівних органів підприємства чи безпосередньо здійснення основної діяльності);
 - секторальний (диференціація враховує сектор, галузь, вид діяльності підприємства);
 - форма організації підприємства (диференціація враховує організаційно-правову форму підприємства).
- Секторальний критерій є найбільш поширеним, од-

Таблиця 4. Прогресивно-регресивна шкала оподаткування прибутку підприємств

Оподатковуваний прибуток, тис. грн.	Ставка оподаткування, %	Чутливість бази оподаткування, %
0 – 5,00	15,82	9,18
5,10 – 60,00	19,22	5,78
61,00 – 150,00	25,00	0,00
151,00 – 500,00	20,29	4,71
Більше 500,00	16,82	3,47

Джерело: розраховано автором

нак на практиці часто зустрічається комбінування різних критеріїв. На наш погляд, в умовах України виправданим було б використання критерію абсолютної суми прибутку з елементами як прогресії, та і регресії. Це положення ми аргументуємо тим, що саме диференційоване оподаткування прибутку з елементами регресу дозволить зменшити тягар перекидання оподаткування прибутку із збиткових підприємств на прибуткові, тим самим звузивши фіскальну дію податку на прибуток та активізувавши регулюючу. Максимальну ставку оподаткування прибутку пропонуємо залишити на рівні 25%. Значення ставок шкали оподаткування прибутку були визначені за допомогою інтервального аналізу, середніх величин та показника чутливості бази оподаткування, який характеризує відношення питомої ваги податку на прибуток у загальному обсязі податків та питомої ваги прибутку у ВРП по регіонах (по аналізованих областях вони склали 4,71; 9,18; 3,47; середнє значення — 5,78).

Інтервал оподаткування прибутку було визначено шляхом інтервального аналізу середнього значення прибутку до оподаткування та середньої кількості підприємств, які припадають на цей інтервал, що дало змогу побудувати шкалу регресії з урахуванням інтенсивності сплати податку на прибуток (табл. 3).

З даних, представлених у табл. 3 видно, що максимальна кількість платників податку на прибуток зосереджена в інтервалі 61,00 — 500,00 тис. грн., саме на цей інтервал припадатиме основна ставка оподаткування прибутку. Найменша кількість платників податку на прибуток припадає на інтервал з максимальним значенням

оподаткованого прибутку, саме ці платники будуть оподатковуватися за найменшою ставкою. Регресивна шкала оподаткування прибутку підприємств представлена у табл. 4.

Застосування прогресивно-регресивної шкали оподаткування прибутку підприємств дає змогу врахувати інтереси як дрібних платників податків, так і великих. Це дає підстави вести мову про те, що запровадження такої шкали на практиці буде ефективнішим, якщо паралельно буде скасовано спрощену систему оподаткування, обліку і звітності для юридичних осіб, а також відмінено пільги з оподаткування прибутку, які не мають інвестиційного спрямування.

Стосовно доцільності диференціації ставок оподаткування ПДВ, то, вважаємо, що в умовах економічної кризи вносити будь-які зміни до оподаткування ПДВ, окрім обґрунтованих вище, недоцільно, оскільки в умовах економічної нестабільності саме непрямі податки стають одним із стабільних джерел наповнення бюджету.

Важливим напрямом удосконалення фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів є вирішення проблеми низького рівня фіскальної достатності регіонів та, відповідно, хронічної дотаційності більшості місцевих бюджетів, оскільки на сьогоднішній день проблема фінансового вирівнювання регіонів вирішується шляхом надання дотацій вирівнювання.

Ми підтримуємо позицію В. Дем'янишина, який вважає передчасною відміну процентних відрахувань від регулюючих доходів, оскільки метод процентних відрахувань, крім адміністративного, мав стимулюючий характер, адже за його допомогою встановлювалася не тільки сума відрахувань, а й їхній відсоток. Ці відрахування не гарантували автоматичного одержання доходів, а створювали тільки передумови для цього, заохочували органи місцевого самоврядування у пошуку шляхів зростання обсягів надходжень доходів державного бюджету, які для місцевих бюджетів є регулюючими [3, с. 282].

Аналіз позитивних та негативних наслідків розщеплення податків дозволив нам систематизувати їх наступним чином (табл. 5).

Таблиця 5. Позитивні і негативні наслідки розщеплення податків

Позитивні	Негативні
Неоднакове розщеплення податків може вплинути на стимули до збирання різних податків	Тиск на платників податків на місцях стосовно необхідності максимальної сплати конкретного податку
Забезпечує часткове бюджетно-фінансове вирівнювання	Важко визначити походження конкретних доходів (наприклад, для міжрегіональних підприємств)
Збільшується рівень фінансової автономії місцевих органів влади	Фіскальна нестабільність, яка пов'язана із щорічним коригуванням нормативів розщеплення
Коли податки розщеплюються, центральний уряд у будь-якому випадку отримує частину податків	Центральний уряд виступає остаточним фіскальним арбітром щодо рівнів субнаціональних видатків
Більш жорсткий контроль за дисципліною щодо повноти і своєчасності сплати податків	Необхідність періодичного перегляду нормативів

Джерело: складено автором

Загалом можна зробити висновок, що шкода від розщеплення буде більша, ніж користь у тому випадку, коли нормативи будуть змінюватися надто швидко без належного на те обґрунтування.

Ще однією проблемою є визначення регулюючих доходів. До них В. Дем'янин пропонує віднести акцизний збір та мито [3, с. 282]. На наш погляд, до такого виду доходів також можна віднести податок на прибуток. Нерозщеплюваним за своєю природою на сьогоднішній день можна вважати ПДВ, оскільки його статус як ре-

Таблиця 6. Варіанти розщеплення податків

Показники	Частки регулюючих податків, які відраховуються у державний бюджет		Частка регіонів			
	Акцизний збір	Податок на прибуток	k<70%	k=75%	k=80%	k=85%
Оптимум за критеріями k=85%, k=80%, k=70%	0,5	0,755	0,15	0,20	0,50	0,15
Оптимум за критерієм k=80% при 3-% зростанні доходів регіонів за рахунок державного бюджету	0,53	0,58	0,33	0,30	0,22	0,15
Оптимум за критерієм k=85% при 3-% зростанні доходів регіонів за рахунок державного бюджету	0,5	0,56	0,51	0,22	0,16	0,11

Джерело: розраховано автором

гулюючого податку породить проблему пошуку джерел відшкодування ПДВ. З одного боку, повне відшкодування сум ПДВ з державного бюджету буде несправедливим. Перекладання частини зобов'язань з відшкодування ПДВ на місцеві бюджети може призвести до ще більшого зростання їх дефіцитності. Тому ми схилиємося до думки, що статус регулюючих доходів може бути закріплений за акцизним збором та податком на прибуток підприємств.

Для визначення оптимальних пропорцій розщеплення зазначених податків нами було поставлено та вирішено задачу оптимізації.

Задачу розробки напрямів оптимізації фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів за допомогою розщеплення податків ми розбили на три частини:

Таблиця 7. Резерви підвищення рівня фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів

Резерв	Джерело отримання
Збільшення обсягів надходжень податку з доходів фізичних осіб	Збільшення розмірів офіційної заробітної плати, запровадження прогресивної шкали оподаткування доходів громадян
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва — юридичних осіб	Поступова відміна у разі запровадження прогресивно-регресивного оподаткування прибутку підприємств
Збір на розвиток сільського господарства	Запровадження збору у розмірі 1% від виручки
Плата за землю	Залишити у розпорядженні органів місцевого самоврядування
Податок на прибуток	Запровадження прогресивно-регресивної шкали оподаткування прибутку підприємств
ПДВ	Застосування нульової ставки тільки експортерами, які здійснюють експорт високотехнологічної продукції
Податкові пільги	Максимальна відміна податкових пільг з податку на прибуток
Бюджетне забезпечення	Повернення до практики застосування регулюючих доходів, розщеплення акцизного збору та податку на прибуток

Джерело: складено автором

1. Вибір критерію оптимізації. У якості критеріїв можуть розглядатися максимізація бюджетного забезпечення (максимальне покриття видатків бюджету власними доходами).

2. Пошук таких пропорцій розподілу податків, які при збереженні обсягу доходів бюджету дозволили б максимально підвищити рівень фіскальної достатності регіонів. Оскільки аналіз проводився на основі фактичних видатків регіону, то за 100% фіскальну достатність можна прийняти 80—85% рівень покриття фактичних витрат.

3. Вирішення вказаної проблеми за умови, що пропорції розподілу податків оптимізуються, і співвідношення обсягів доходів зведеного, і місцевих бюджетів нефіксовані.

У формалізованому вигляді зада-

ча має вигляд:

$$\begin{cases} BЗ \rightarrow \max \\ ПН \leq 0,15 \\ ФД \geq 0,85 \end{cases} \quad (1).$$

Цільовою функцією є рівень покриття видатків місцевого бюджету його доходами без урахування трансфертів, а обмеженнями є рівень податкового навантаження на економіку областей (не перевищує 15% без урахування зборів на загальнообов'язкове державне пенсійне і соціальне страхування) та рівень фіскальної достатності (не менше 0,85).

Розрахунки можливих варіантів розщеплення здійснювалися підбором за допомогою програмного продукту Stata, стартовим варіантом розподілу був варіант 50/50 (половина податку надходить до державного бюджету, половина до місцевого). Результати розрахунків представлені у табл. 6.

Отримані результати свідчать, що при оптимізації пропорцій розподілу податків можна максимально збільшити рівень фіскальної достатності регіонів. У даному випадку оптимальні частки податків, які відраховуються у бюджет, склали 50% по акцизному збору, 75,5% — по податку на прибуток. Деяко зменшивши дохід зведеного бюджету на користь місцевих бюджетів (на 3%),

ми ще більше можемо підвищити рівень фіскальної достатності регіонів. Варто відмітити, що, оскільки вирішується задача перерозподілу доходів, покращення для одних регіонів досягається за рахунок погіршення для інших, переважно багатих.

Зауважимо, що отримані на базі модельних розрахунків результати показали, що в умовах діючого законодавства тільки завдяки оптимізації розподілу основних податків між державним і місцевими рівнями можливе підвищення рівня фіскального забезпечення регіонів. У кінцевому результаті це дозволить направити фінансові ресурси тільки в ті регіони, соціально-економічний розвиток яких неможливий без активної фінансової допомоги держави.

Ще одним важливим податком є плата за землю, яка розщеплюється між всіма рівнями, складає значну частку обсягу доходів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів. Оскільки цей податок є виключно місцевим, то і кошти від сплати цього податку повинні залишатись у розпорядженні виключно органу місцевого самоврядування. Тобто доцільно не розщеплювати податок між обласним, районним та бюджетами місцевого самоврядування, а поповнювати цим податком бюджети сіл, селищ та міст. У цьому контексті необхідно зазначити, що згідно із Законом України "Про плату за землю", низка підприємств сплачують земельний податок за заниженими ставками, що призводить до суттєвих втрат місцевих бюджетів. Враховуючи, що відповідно до Бюджетного кодексу 75% плати за землю входить до складу доходів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів бюджетів міст обласного значення, та 60% — бюджетів сільських та селищних рад, недоотримання коштів негативно позначається на рівні фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів.

Резерви підвищення рівня фіскального забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів можна систематизувати наступним чином (табл. 7).

Варто відмітити, що підвищення рівня фіскального забезпечення не можна домогтися або тільки шляхом підвищення рівня оподаткування (бо неминучий наслідок — це зниження ділової активності), або шляхом масового надання всіляких пільг та бюджетної допомоги (просто не вистачить коштів та створить широке поле для зловживань). Необхідно використовувати таку комбінацію описаних вище важелів, яка буде адекватною умовам розвитку економіки та стратегічним завданням держави. Окрім того, необхідно враховувати, що будь-які зміни у податковій системі у напрямі послаблення, зміни у бюджетному фінансуванні дадуть свої результати не одразу, а через декілька періодів.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підводячи підсумок, хочемо ще раз підкреслити, що підвищення рівня соціального розвитку регіонів перебуває у прямій залежності від рівня економічного розвитку, тому фіскальне забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів хоч і має комплексний характер, однак має бути орієнтоване переважно на стимулювання економічного розвитку. Тому перспективою

подальших досліджень є обґрунтування напрямів стимулювання економічного розвитку пріоритетних галузей національної економіки.

Література:

1. Данилов А.Д. Налог на добавленную стоимость и его влияние на социально-экономическое развитие страны: [монография] / А. Данилов // Финансовые инструменты социально-экономического развития государства и регионов. — К.: "Компьютерпресс", 2009. — С. 123—141.

2. Данилов А.Д. Формирования финансового потенциала регионов: [монография] / А. Данилов, Л. Панасюк // Финансовые инструменты социально-экономического развития государства и регионов. — К.: "Компьютерпресс", 2009. — С. 141—158.

3. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: [монографія] / В. Дем'янишин. — Тернопіль: ТНЕУ, 2008. — 496 с.

4. Крисоватий А.І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні: [монографія] / А. Крисоватий. — Тернопіль: Карт-бланш, 2005. — 371 с.

5. Кухарєва О.О. Податкові важелі державного регулювання доходів фізичних осіб / О.О. Кухарєва. Автореф. дис. канд. ек. наук. спец. 08.02.03 — організація управління, планування і регулювання економікою. — Дніпропетровськ, 2005. — [електронний ресурс]. — Режим доступу: nbuv.gov.ua.

6. Лібанова Е. Ціннісні орієнтації та соціальні реалії українського суспільства / Е. Лібанова // Економіка України. — 2008. — № 10. — С. 120—135.

7. Основні макроекономічні показники по Донецькій області за 2001 — 2005 роки, статистичний збірник. / За ред. Котельнікова В.Д. Головне управління статистики у Донецькій області. — Донецьк, 2007. — 30 с.

8. Паєнтко Т.В. Прибуткове оподаткування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: [монографія] / Т. Паєнтко. — К.: Комп'ютерпрес, 2007. — 202 с.

9. Прокопенко О.А. Фіскальне забезпечення розвитку сільського господарства Донецького регіону / О. Прокопенко // Агросвіт. — 2009. — №7. — С. 37—40.

10. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду: [монографія] / Соколовська А.М., Єфименко Т.І., Луніна І.О. та ін. — К.: НДФІ, 2006. — 320 с.

11. Статистичний щорічник Донецької області за 2006 рік. / За ред. Зеленого О.А. Головне управління статистики у Донецькій області. — Донецьк, 2007. — 397 с.

12. Статистичний щорічник Донецької області за 2007 рік. / За ред. Зеленого О.А. Головне управління статистики у Донецькій області. — Донецьк, 2008. — 459 с.

13. Тропіна В.Б. Фіскальне забезпечення реалізації соціальної функції держави в Україні. / В. Тропіна. — Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д.е.н. спец. 08.00.08. — Київ: Академія фінансового управління НДФІ, 2009. — 36 с.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2009 р.